Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

G‘IJJAK IJROCHILIGIDA AN’ANAVIY VA ZAMONAVIY IJRO USLUBLARINING INTEGRATSIYASI

Mahmanov Valijon Allakovich
Termiz Shahar 1-son bolalar musiqa va san’at maktabiG‘ijjak sinfi o‘qituvchisi:
https://doi.org/10.5281/zenodo.24202583

Annotatsiya: Ushbu makolada o‘zbek milliy cholg‘usi g‘ijjak ijrochilik san’atida an’anaviylik va zamonaviylikning o‘zaro integratsiyasi masalalari ilmiy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. G‘ijjakning shakllanish tarixi, an’anaga xos ijro usullari va zamonaviy ijrochilikdagi texnik hamda ekspressiv imkoniyatlarining kengayishi ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, zamonaviy orkestr va ansambllarda g‘ijjakning polifonik hamda virtuozlik rolini oshirish omillari va takomillashuv bosqichlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: G‘ijjak, an’anaviy ijrochilik, zamonaviy musiqiy san’at, integratsiya, maqom, kamonli cholg‘ular, g‘ijjak-alto, polifoniya, ekspressivlik.

KIRISH

O‘zbek xalqining ko‘p asrlik boy musiqiy merosida kamonli simli cholg‘ular alohida va muhim o‘rin tutadi. Ushbu turkumga mansub cholg‘ular orasida g‘ijjak o‘zining serjilo va boy akustik tembri, inson ovoziga juda yaqin bo‘lgan ochiq va ta’sirchan tovush taratish imkoniyati bilan ajralib turadi. Tarixan g‘ijjak o‘zbek milliy musiqasining yetakchi cholg‘ularidan biri sifatida makom ijrochiligi, xalq kuylari va baxshichilik san’atida markaziy o‘rinni egallab kelgan.

Hozirgi davr musiqa madaniyati jadallik bilan rivojlanib borayotgan bir sharoitda milliy cholg‘u ijrochiligini asrab-avaylash bilan birga, uni davr talablariga mos ravishda boyitib borish muhim muammolardan biridir. Shu nuqtai nazardan, g‘ijjak ijrochiligida an’anaviy ijro uslublari va zamonaviy musiqiy vositalarning integratsiyalashuvi tabiiy va zaruriy evolyutsion jarayondir. Maqolaning maqsadi — an’anaviy g‘ijjak san’atining mustahkam poydevorini saqlab qolgan holda, zamonaviy ijro texnikasi, orkestrovka va kompozitorlik ijodiyotida uning integratsiyalashuv xususiyatlarini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iboratdir.

ASOSIY QISM

G‘ijjak cholg‘usining tarixiy-an’anaviy poydevori va an’anaviy ijro xususiyatlari. G‘ijjak cholg‘usi o‘zbek an’anaviy musiqasida juda chuqur ildizlarga ega. Sharq allomalari — Abu Nasr Forobiy va Ibn Sinoning musiqiy risolalarida kamonli cholg‘ular va ularning tovush hosil qilish xususiyatlari haqida qimmatli ma’lumotlar keltirilgan. An’anaviy g‘ijjak ijrochiligi asrlar davomida "ustoz-shogird" maktablari va jonli ijro an’analari orqali shakllanib keldi.

An’anaviy ijrochilik uslubiga quyidagi asosiy va o‘ziga xos belgilar xosdir. Mikrotonallik va natsional intonatsiya. O‘zbek an’anaviy musiqasida, xususan Shoshmaqom va Farg‘ona-Toshkent makom yo‘llarida temperatsiyalanmagan interval va pardalar tizimi muhim rol o‘ynaydi. G‘ijjak o‘zining pardasiz dastasi (grif) evaziga eng kichik mikrotalaffuz va nolalarni aniq ifodalash imkonini beradi.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

Spetsifik shtrixlar va bezaklar: Kat, qasht, nola, kashish, tanaffus va tebranish (vibratsiya) kabi milliylikni ta'minlovchi bezak vositalari an'anaviy g'ijjak ijrochiligining yuragi hisoblanadi.

Monodik va geterofonik tuzilma: An'anaviy ijroda g'ijjak yakkonavoz (solist) yoki maqom ansambllarida xonandaga jo'r bo'luvchi, uning ovozini bezovchi va takrorlovchi vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Cholg'uning takomillashuvi va zamonaviy ijrochilik poydevorining yaratilishi. XX asrning o'rtalarida o'zbek milliy cholg'ularini qayta rekonstruksiya qilish va takomillashtirish harakati boshlandi. Ushbu jarayonda taniqli usta-sozandalar va musiqashunoslar tomonidan g'ijjak cholg'usining tuzilishida hamda diapazonida jiddiy o'zgarishlar amalga oshirildi.

An'anaviy uch simli va chanok kosasi pufak (mol qovuqlari yoki baliq terisi) bilan qoplangan g'ijjak o'rniga to'rt simli, kvinta sozlanishiga ega (skripka tizimidagidek: sol, re, lya, mi) hamda xromatik diapazonli g'ijjaklar oilasi yaratildi. Bu oilaga g'ijjak-prima, g'ijjak-alto, g'ijjak-tenor va g'ijjak-kontrabas kiradi. Ushbu rekonstruksiya jarayoni g'ijjak ijrochiligi oldida mutlaqo yangi ufq va imkoniyatlarni ochib berdi: Cholg'uning diapazoni sezilarli darajada kengaydi va dinamik tovush kuchayishi ta'minlandi.

Xromatik va temperatsiyalangan tovush qatori tufayli Yevropa va Jahon klassik musiqasi asarlarini ijro etish texnik imkoniyati paydo bo'ldi.

Nota tizimining to'liq joriy etilishi va professional musiqiy ta'lim tizimining (konservatoriya, kollejlar) shakllanishi uchun asos yaratildi.

An'anaviylik va zamonaviylik integratsiyasining amaliy ko'rinishlari. G'ijjak ijrochiligida an'anaviy va zamonaviy uslublarning integratsiyasi bugungi kunda uchta asosiy yo'nalishda yaqqol namoyon bo'lmoqda: Kompozitorlik ijodiyoti va shakliy murakkablashuv. Zamonaviy O'zbekiston kompozitorlari (M. Ashrafi, S. Yudakov, D. Saydaminova, A. Nabiyev va boshqalar) g'ijjak uchun maxsus konsertlar, sonatalar va pyesalar yaratdilar. Bu asarlarda milliy kuy va maqom ohanglari Yevropa musiqasining formasi (sonata-allegro, variatsiya), polifoniya va garmoniya qoidalari bilan sintezlashtirildi. G'ijjakchi-solistdan endi nafaqat an'anaviy nola va qashtlarni bilish, balki murakkab polifonik fikrlash, kadritsiya va virtuoz texnikalarni egallash talab etiladi.

Ijro texnikasi va shtrixlar boyishi. Zamonaviy g'ijjak ijrochiligiga Yevropa kamonli cholg'ulari (skripka, alt, violonchel) ijrochiligiga xos bo'lgan akademik shtrixlar muvaffaqiyatli tatbiq etildi. Masalan: Spiccato, staccato, ricochet, col legno kabi murakkab kamon shtrixlari. Yuqori pozitsiyalarda erkin harakatlanish va fujolet (flajolet) texnikasidan keng foydalanish. Simlarni bir vaqtning o'zida ikki yoki undan ortiq tovush chiqarish uchun qo'llash (double stops yoki ikki simli ijro). Ushbu akademik texnikalar an'anaviy g'ijjak ijrosidagi nola va tebranishlar bilan uyg'unlashib, mutlaqo yangi va o'zgacha ekspressiv tembr hosil qiladi.

Janrlararo sintez va ansambl ijrochiligi. Bugungi kunda g'ijjak nafaqat an'anaviy xalq cholg'ulari orkestri tarkibida, balki simfonik orkestrlar, djaz ansambllari, etno-djaz va estrada guruhlarida ham faol qo'llanilmoqda. Kamonli g'ijjakning virtuozlik imkoniyati zamonaviy estrada-simfonik aranjirovkalarda yetakchi solo vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy ijrochilar an'anaviy maqom parchasidan birdaniga murakkab improvizatsion djaz uslubiga o'tish orqali yuqori darajadagi integratsiyani namoyish etmoqdalar.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

Integratsiya jarayonidagi muammolar va ularning yechimi. An'anaviy va zamonaviy ijro uslublarining integratsiyalashuvida ayrim metodik va amaliy qiyinchiliklar ham mavjud: Milliylik va tembrni yo'qotib qo'yish xavfi: Akademik va temperatsiyalangan texnikaga haddan tashqari berilish natijasida g'ijjakning o'ziga xos milliy ruhi, mayin va ta'sirchan tembri yo'qolishi mumkin.

Metodik muvozanat: Musiqa ta'limi muassasalarida talabalarga ham an'anaviy maqom va xalq ijrochiligi texnikasini, ham akademik Yevropa ijrochilik maktabini teng darajada singdiruvchi integrallashgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish zarur.

Ushbu muammolarni hal etish uchun sozandalarda estetik va musiqiy tafakkurni to'g'ri shakllantirish, ustoz-shogird an'analarini ilmiy va akademik ta'lim bilan uzviy bog'lash muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

G'ijjak ijrochiligida an'anaviy va zamonaviy ijro uslublarining integratsiyasi — milliy musiqiy madaniyatimizning hayotiyligi va dinamik rivojlanayotganining yorqin dalilidir. An'anaviy ijro usullari cholg'uning milliy o'zligini va ruhiy teranligini ta'minlasa, zamonaviy akademik va texnik vositalar uning imkoniyatlarini jahon musiqiy maydoniga olib chiqishga xizmat qilmoqda.

Ushbu ikkala yo'nalishning o'zaro uyg'unlashuvi g'ijjak san'atining boyishiga, uning konsert-ortkestr amaliyotidagi o'rni va nufuzi yanada ortishiga olib keladi. Kelajakda g'ijjak ijrochiligi bo'yicha ilmiy va metodik tadqiqotlarni chuqurlashtirish, o'quv dasturlarida integratsiyalashgan yondashuvni keng tatbiq etish milliy cholg'u san'atimiz taraqqiyotining kafolati bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Begmatov, S., Matyoqubov, M. O'zbek an'anaviy cholg'ulari. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2008.
2. Odilov, A. O'zbek xalq cholg'ularida ijrochilik tarixi. Toshkent: O'qituvchi, 1995.
3. Lutfullayev, A. G'ijjak darsligi. Toshkent: Musiqa, 2006.
4. Toshmatov, O. Cholg'ushunoslik va cholg'ulashtirish. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2012.
5. Jalilova, V. O'zbekiston kompozitorlarining kamonli cholg'ular uchun asarlari va ularning ijrochilik tahlili. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. Rahimov, S. O'zbek milliy cholg'ulari va ularni takomillashtirish masalalari. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2015.
7. Qosimov, X. Cholg'u ijrochiligi va ansambl san'atida zamonaviy va an'anaviy uslublar integratsiyasi. Toshkent: San'at va madaniyat jurnali, 2021, №3, 42-47-b.